

PETNADESETA GLAVA

Mnogo sybraniya sme provezhdali v otdelenieto i nikoe ot tjah ne e protokolirano, razbira se. Kato se navikame, vlizahme pak v zalite i vse edno che nishto ne e bilo. Tova si beshe naprazno habene, no koj da se seti togava? Po-kysno postavih tozi vypros pred shefa na razgovor v kabineta mu po povod pismenija mi signal za nerednosti v otdelenieto, otraven direktno kym nego bez kopija do po-visshi instancii. Po vreme na tozi razgovor, beshe predi tri meseca, toj me popita:

- Koj da gi protokolira tija sybraniya? Az li?
- Sekretarkata! Tja za kakvo e?
- V bolnichni e.
- Ne kazvam za v momenta. Po princip!

I zashto li da gi protokolirat, naistina? Zashto li trjabva da se zapisvat izkazvanija, izoblichavashti lekarite i protezheto inzh. Fonev? Vednyzh bjahme ostanali syvsem malko sestri, bjaha napusnali ili razboleli, ne si spomnjam, no za edin period ot mesec li, dva li, se nalozhi da rabotim samo dve na 13 bolni v goljamata zala (ili bjaha 12 togava?). Na sybranie na lekari i sestri po onova vreme, svikano za reshavane na problema s ostrija nedostig na sestrinski personal, az izkazah slednoto eretichno mnenie:

– Ne mozhe li, dokato preodoleem zatrudnenieto, i dezhurnite lekari da vkljuchvat i da izkljuchvat bolni v zalata?

SHTjaha da me napravjat na nishto! Kolko se smjaha kolezhkite na naivnostta mi posle!

Otnoshenijata mezhdu personala ne bjaha loshi, bjahme direktni edni s drugi i si pomagahme, govorja naj-veche za sestrite. Gordeehme se s bojnite si karakteri, s chuvstvoto si za humor, s byrzinata i zhizneradostta si. Godini nared ne samo che ne vyznikvaha seriozni intrigi ili konflikti mezhdu nas, dazhe obratnoto, stavahme vse po-blizki i nerazdelni, sjakash trudnite vremena, koito izzhivjavahme zaedno s bolnite, makar i ot drugata strana na barierata, ni splotjavaha oshte poveche. Mnogo si spodeljahme, cherpehme se edna druga po razni povodi, praznuvahme zaedno rozhdeni dni. Pochivkite mezhdu smenite bjaha vreme na bujni smehove i dazhe na pesni i tanci pred televizora v bitovkata, kato pusneha njakoj hit.

Sega si mislja, che razgovorite ni sa bili povyrhnostni – za decata, myzha, mandzhata i naj-ljubimata ni – za seksa. Az uchastvah mnogo aktivno v poslednata. Bjah izvestna s majtapite si i s nestandardnite si razsyzhdenija. Razsmivah gi vsichki s moite lafove. No vseki pyt, shtom se opitvah da zagovorja za neshto seriozno, za neshta, koito ucha v universiteta, naprimer,

useshtah, che im stavam dosadna. Mozhe bi si misleha, che se pravja na vazhna, kato spomenavam universiteta? S edna bolna, obache, mnogo hubavo si govorehme za anglijska i amerikanska literatura. Vinagi shte pomnja tymnite j ochi, ozareni ot inteligenten pogled, usmivkata j na shtastljivo dete (strahotno mladeeshe) – sjakash idvashe ne na dializa, a na sreshta s prijateli, i naj-veche tova, che za kakovoto i da ja zagovoreh, tja vse go e chela. Malko e da se kazhe samo chela, zapomnila beshe naj-vazhnite geroi, sybitija, dori dialozi. Ocenjivashe anglijskija humor i kazvashe, che j dostavja goljamo udovolstvie tynkija sarkazym v povestvovaniето, indirektnija izkaz, a ne grubo bichuvashitija ezik ili otkroveno vulgarnite sceni. Ti mi lipsvash sega, Mimi, ti i drugite bolni, s koito sme razgovarjali. Ti ne se kazvash Mimi, no i az ne se kazvam Ani. Ne trjabva da spomenavam istinski imena, zatova prosti mi, che si vzemam sbogom s vsichki po tozi nachin, s chuzhdi imena. Kolezhkite ne mi lipsvat, makar mnogo pyti da kazvah, che shte mi lipsvat, ako napusna, che imam nuzhda ot lekite razgovori s tjah, ot kyntjashtite nadaleche smehove i zakachki.

Kolkoto i kuriozno da zvuchi, za tova, koeto ucheh v universiteta, sym razgovarjala s nashite sanitarki. Govorila sym im za nashija prepodavatel, amerikaneca, kojto vse zashtitivashe malcinstvata, slushaha me i kato im razkazvah za anglijskata i irlandaska istorija. Edna ot tjah imashe mnogo hubav pocherk i si licheshe, che e visoko inteligentna po priroda. Kazvah j:

– Zashto ne si otishla da uchish oshte neshto sled gimnazija? Mozheshe da stanesh naj-malkoto medicinska sestra.

A tja shte se izchervi – pri vsjaka pohvala ili zakachka tja vinagi se izchervjivashe i makar kozhata na hubavoto j kryglo lice da be tymno-murgava, mnogo j licheshe – i shte mi reche:

– Ozhenih se, za koga da ucha?

– Ama ne mozhe taka. ZHenite ne sa samo za razhdane i gledane na deca! Ti kolko deca imash?

– Dve, sestra. Nie na selo vsichki imame po dve, naj-mnogo po tri. Nie ne sme ot dzhebchiite, ela da ni vidish kyshtite po na dva kata. Rabotim, to rabota trudno vze da se namira, no ne shtem da kradem. I gledame da izuchim decata si, te pone da ne sa prosti

– Prosti li? CHE ti imash gimnazija!

– E, da, ama nali vizhdash sega k'vo rabotja. Nie sme naj-prostitute tuka.

– To i nas, sestrite, ni pravjat na prosti, ako e vypros, ama ne e taka. CHovek, kato si vyrshi rabotata, ne zasluzhava obidi.

Sanitarkite vse bjaha vinovnite, ako izchezneshe neshto ot otdelenieto. Imahme edna sanitarka, za kojato pochti bjahme sigurni, che e kradla po priroda. V interes na istinata, тази kleptomanka, da me proshtava, ako smjata, che e bila obvinjavana nespravedljivo mnogo pyti, si beshe chista bylgarka.

Mnogo ot bolnite ni bjaha cigani i turci. Povecheto bjaha bedni i neobrazovani. No edin se otkrojvashe sred tjah i s hubavata si vynshnost, i s obrazovanieto si, i s chuvstvoto si humor. Toj beshe turski ciganin hristijanin – nashenski hibrid, rezultat ot naslagvalite se chuzhdi prisystvija po zemite ni. Po obrazovanie beshe veterinaren feldsher – i feldsheryt e hibridna profesija, neshto sredno mezhdurazmedna sestra i lekar. Mnogo hubavo razpravjashe kak razhda ovcata – syshto kato zhena se mychi i tja. I kak blee posle, kato j zakoljat deteto – tyrsi go, plache. Toj ne se sramuvasho da kazhe:

– Az sym ciganin, sestra. Ama ot ciganin do ciganin goljama razlika ima. Ela mi na gosti, da vidish. Vsichkite kyshti na selo sa sys satelitni anteni. Dvorovete podredeni, s alei, cvetja – vsichko. Da ti e drago da sednesh na teferich pod asmata. Bylgarskite dvorove ne sa tolkova chisti, kolkoto sa nashite.

Toj tvyrdesho, che cjaloto togavashno pravitelstvo, barabar s prezidenta, e ot cigani.

– Vizh im chertite na licata, che i bojata. Nashi sa, sestra, poznavam gi, ama se pravjat na bylgari, sram gi e da si priznajat, che imat ciganska kryv v zhilite si.

Toj beshe hodil na transplantacija v Gyrcija. Operacijata minala uspesno, no po-kysno othvyrlil bybreka i pak se vyrna na dializa. Imashe tri deca i vednyzh se izmajtapil s kolezhkite, che zhena mu chaka chetvyрто. Bjaha mu se povjarvali i go odumvaha, che ne se vizhda kolko e bolen, ami e trygnal deca da pravi. Az otidoh pri legloto mu i go popitah napravo:

– Abe vjarno li e, che zhena ti chakala bebe?

Toj se zasmja i mi kaza:

– Majtap, be Uili! Kak shte pravja takiva neshta, bolen chovek sym! Horata si misljat, che nie, ciganite, samo tova znaem – da pravim deca.

S lekarite otnoshenijata ni syshto bjaha dobri, vypreki vsichko. Njakoi sestri dori im govoreha na ti, no az do posledno se obryshtah na vie i na d-r edi-koj si po familija, taka sa me uchili v medicinskoto, nishto, che te mi govoreha na ti i na pyrvo ime. Ima neshta, koito ne se preodoljavat lesno. CHak prez poslednija mi raboten den, kogato d-r V. Fonev me podlozhi na psihoataka, dotolkova izljazoh ot kozhata si ot vyzmushtenie, che me unizhava, zabravit vsjakakva lecarska syvest i chest i to v moment, kogato

raboteh nad bolnata i samo neshto da bjah sbyrkala, mozheshe da stane uzhasno – samo togava za pryv pyt v sestrinskija si zhivot se obyrynah na ti kym lekar i to chak posle – v koridora, na chetiri ochi, kato se razminavahme. Vidjah kolko se izumi, che se otnasjam s nego kato s raven. Tova beshe moeto otmyshtenie i toj go razbra mnogo dobre.

Njakolko dni sled skandala, zapochnal ot moja signal do izpylnitelnija direktor s kopija do oshte njakolko jerarhichni stypala nad nego, se mernah za kratko v otdelenieto, kolkoto da uredja formalnostite okolo napuskaneto si. ZHivotyt v otdelenieto si beshe potekyl pak po staromu – rabotata si vyrveshe, kakto vinagi, nikoj ne izglezhdashe raztrevozhen ot minalite proverki. Dali vyobshte bjaha minali seriozni proverki? Dokato chakah starshata da mi podpishe obhodnija list, v kabineta j vryhletjaha pregymati i zasmeni d-r Stanchev i edna mlada sestra. Tja vsyshtnost ne e v pyrva mladost, no opredelena mladee i kakovato e mynichka i ostroumna, lekarite mnogo ja hareshvat.

– Hej, vnimavajte! – shegovito viknah az. – Na tova v civilizovanite strani mu se vika seksualen tormoz na rabotnoto mjasto! – i shtipnah doktora po slaninkite okolo krysta.

– Stiga, be Ani, ti vse takiva gi izmisljash! Tova da ne ti e na Zapad! – uhileno mi otvyrna kolezhkata.

Bjahme govorili na тази тема i tja znaeshe, che na Zapad i osobeno v Amerika, vsjaka zadjavka na rabotnoto mjasto mozhe da stane prichina za sydebno presledvane po obvinenie v seksualen tormoz. No tuk si e Orienta. Zatova e tolkova veselo.

Na izlizane minah pokraj zalite. Vratata na oranzhevata (ednata malka zala s tri posta) beshe otvorena i bolnite vytre se dializiraha na avtopilot, toest bez sestra v zalata. Edin ot trimata, tozi v sredata, me vidja i podvikna:

– Kyde otivash? V otpuska li si?

– V otpuska sym, da, i posle napuskam – usmihnah mu se az i mu izpratih vyzdushna celuvka, sled koeto si trygnah. A toj zavika sled men:

– Ej, chakaj malko, ej, ‘shto taka?

No az si zaminah. Bolnite ne trjabva da znajat za nashite konflikti. Sega veche mozhe i da uznajat. Tazi knizhka vze neshto mnogo da nabybva. Dnes e 22-ri juni. Tri dni ne bjah pisala, nali hodih na izpit. A zapochnah da pisha na shesti juni. Struva mi se, che sto godini sym zhivjala v samota, ako izpolzvam nagotovo zaglavieto na romana na Gabriel Garsia Marques, ili che sym mylchala sto godini. Samota – ne beshe, i mylchanie ne mozhe da e bilo.

Raboteh v goljam kolektiv, bybrehme si, obshtuvahme uz. Kakvo beshe togava? Ne znam, vie reshete, az da prodylzhavam.

Kazah, che s bolnite se poskarvahme, che i personal, i bolni zhiveehme kato edno goljamo semejstvo. Mozhe bi me obichaha, zashtoto az ne im se karah mnogo. Kolezhkrite dazhe sa me hokali, che mnogo gi glezja. I shefyt ni ucheshe:

– Ne gi ostavajte da vi se kachvat na glavite!

Sigurno e kazval syshtoto na lekarite za nas, sestrite. Za bolnite pyk da ne govorim. Spored men, bolnite v nashite bolnici sa po princip diskriminirani. Ne stava duma za chuzhdencite na dializa pri nas v kraja na maj. Te bjaha obsluzheni s goljamo vnimanie, bjaha glezeni, taka da se kazhe. Govorja za nashite, bylgarskite bolni, osobeno tezi ot malcinstvata ili ot selata, ili kombinirano– i ot selo i ot malcinstvena etnicheska grupa. Znam, che takiva tvyrdeniya se dokazvat naj-trudno, osobeno ako proverkata se pravi ot vytreshna komisija. No vse pak, dostatychno e njakoj da vleze v stola na petzvezdnata ni bolnica, za da vidi ogromnata shperplatovata stena, izdignata mezhdu masite za personala i masite “za vynshni lica i bolni”. Bolnite ot vsichki etazhi polzvaha stola sreshtu zaplashtane taka, kakto i personalyt. No pyrvo zastavaha na otdelna opashka pred otdelna kasa, v otsamnata chast, zatymnena ot shperplatovata pregrada, posle se pridvizhvaha kym otdelno gishe za poluchavane na hranata si i ottam pak se vryshtaha v tymnata chast, otsam pregradata, sjadaha i se hraneha. Nie bjahme ottatyk stenata, v svetlata chast. Cjaloto tova razpredelenie vsyshtnost beshe syvsem nelepo, zashtoto v krajna smetka vsichki pribori za hranene se smesvaha vytre v pomeshtenieto za miene na sydovete. No logikata na tezi, koito narezhdat kakvo i kak da se pravi chesto se razlichava ot logikata na zdravija razum.

V nachaloto na koridora na nasheto otdelenie, naprimer, izdignaha pregradna stena ot bjala plastmasova dograma s matirani stykla i vrata na neja. Tazi pregrada trjabvashe da otdelja zhylytata zala ot ostanalata chast na otdelenieto – stacionar, zali, kabineti i skladove. No, pyrvo, zhylytata zala ne j beshe mjastoto v nachaloto na otdelenieto. Takiva izolirani zali se postavjat po pravilo v dynoto na koridora, ako shte se govori naistina za izolacija. Tam se postavja pregradnata stena i nadpis: Zabraneno vlizaneto na vynshni lica! Pri nas – tochno obratnoto. Vsichki, idvashti otvyn, kato vljazat prez vynshnata vrata, preminavat i prez тази i togava stigat bilo do stajata si, ako lezhat v otdelenieto, bilo do zalata si, ako sa doshli za dializa. Osven tova, vratata na zhylytata zala e tochno sreshtu vratata na kuhenskija ofis. Izliza, che sa izolirani hepatitnata zala zaedno s kuhnjata za razdavane na hrana.

Vjarno, che hepatityt ne se predava po vyzduha i vse pak podobna kombinacija e malko stranna.

No ima i oshte stranni neshta. Zalite, v koito ne se dializirat zarazeni ot hepatit V, se dializirat zaedno nezarazeni ot nikakyv hepatit zaedno sys zarazeni ot hepatit S. Za hepatit S ne se nalaga druga izolacija, osven na otdelen aparat, kazvat nashite lekari – taka bilo po sveta. Po-kysno, kogato sama potyrsih informacija, se natyknah na ubeditelna podkrepa v polza na protivopolozhnoto mnenie. No i taka da e, neka da sa otdeleni ne v druga zala, a samo na otdelni aparati v obshtata. No i taka ne e. Zarazeni i nezarazeni ot hepatit S se izrezhdat pri nas na edni i syshti aparati, zashtoto imame mnogo bolni i njamame fizicheskata vyzmozhnost da si pozvolim “luksa” da zadelim opredelen broj aparati samo za zarazenite ot hepatit S. Zarazenite sa razlichen broj v razlichnite dializni smeni. V dve ot tjah sa po sedem. V ostanalite sa po-malko. A vsichki legla se zapylvat, znachi na polzvanite ot zarazeni bolni aparati se dializirat nezarazeni. CHestno kazano, do kraja na maj tazi godina ne se bjah zamisljala nad tova. S razpredelenieto po postove (leglo i aparat systavjat edin post) se zanimavat tehnicite po narezhdane na shefa. Tova i drugi podobni neshta syobshtih pismeno na izpylnitelnija direktor v otgovor na negovata molba da dam pismeni pokazanija, predi da me uvolni. Dali vjarvah, che kato nauchi za takiva grubi narushenija na epidemiologichnite iziskvanija, shte razporedi vednaga da se zakupjat oshte aparati za nashite bolni i da se slozhi kraj na nedopustimata ot medicinska gledna tochka praktika? Ne znam, vidjah, che e mnogo raztrevozhen, no ne shte da e bilo ot grizha nito za nashite, nito za chuzhdite pacienti. Drugi grizhi sym mu syzdala s moite naivni usilija da opravjam edin svjat, v kojto toj i takiva kato nego javno se chuvstvvat dosta dobre. Posle soveh i v Nakazatelnija zakon, konsultirah se pak s advokat. I eto kakvo nauchih. V Bylgarija njama zakon za syznatelno razprostranenie na infekcii sred horata. Ima samo za razprostranenie na zarazi sred domashni zhivotni. Po tozi povod s myzha mi komentirahme taka:

– Kak mozhe samo za domashni zhivotni?! Ami za hora kato nashite bolni? Znachi mogat da si gi zarazjavat na volja i, dori da se razbere, njama prestyplenie, kakvo tolkova e stanalo! – vyzmushtavah se az.

– CHakaj malko. Nali s vashite bolni se otnasjat kato s zhivotni? I nali dializata im e kato vtori dom? Znachi mozhe da sydish shefovete si za zarazjavane imenno na domashni zhivotni!

I se smjahme prez sylzi. Ima i zakon za bolnite ot venericheski bolesti. Te, znachi, ako razprostranjavat venericheskite bolesti, ot koito stradat, nosjat nakazatelna otgovornost. Zabelezhete, samo bolnite ot

venericheski bolesti. Kazah na advokata, che formulirovkata e ostarjala i ne e dostatychno precizna ili po-skoro ne e dostatychna vseobhvatna. Bi trjabvalo da se formulira “bolesti, predavani po kryven i polov pyt”, vmesto samo venericheski. Zashoto SPIN-yt, naprimer, kojto chudesno otgovarja na formulirovkata “venericheska bolest”, v syshtoto vreme se predava i po kryven pyt. A s hepatitis stava oshte po-neudobno. Te biha mogli da se predadat i po polov pyt, no se predavat osnovno po kryven, zatova nikoj ne gi naricha venericheski bolesti. A hepatitis e plyznal i shtamovete mu postojanno se uvelichavat. Toj e mnogo po-strashen bich za chovechestvoto ot SPIN-a. Kogato az ucheh za sestra, oshte njamashe hepatitis S, imashe samo A i V. Tochno kogato SPIN-yt stana izvesten, i hepatitis S nashumja kato novootkrita hepatitisna raznovidnost. Sreshtu A i V veche ima vaksina, no sreshtu S – oshte njama. Znae se, che veche ima i hepatitis D, E i G. V naprednalite strani trybjat za тази nova napast. Nie v Bylgarija, obache, potочно nashite tvorci na zakoni, oshte si peem pesenta za venericheskite bolesti – star hit ot 50-te godini na 20-tija vek.

I taka, dokato medicinskijat svjat se vylnuva ot hepatitis i merkite sreshtu negovoto razprostranenie, v nasheto otdelenie postojanno stavaha razpravii na drebno s bolnite, naj-chesto za kilogramite im. Njakoi bolni, ot strah da ne im se karame, che sa naddali poveche ot razreshenoto, si igraeha na krienica s nas. Eto kakvi dialozi se chuvaha pri nas vseki bozhi den:

– Ti tegli li se?

– Da, sestra. Imam 4 kg.

– JA ela na kantara az da vidja!

Iztegljaneto pokazva, primerno, 6 kg. nad normata.

– Ha taka, shte vidish sega, ako doc. Fonev mine proverka!

I ako naistina doc. Fonev mineshe na proverka, stavashe strashno.

Vednyzh pred men kaza na bolen ot selata:

– Kakvo si napravil ti, be? Kakvi sa tija 10 kila?

– Ostanaha mi ot minalija pyt, doktore!

– Do gusha mi dojde ot tebe, da znaesh! SHTe umresh, be, glupak!

Ili pyk – obryshlenie kym cjalata grupa:

– Kogo lyzhete, kato si kriete kilogramite, znaete li? Sebe si lyzhete, ne lyzhete mene, taka da znaete! Samo s vas shte se razpravjam, ama ha, typi glavi takiva!

Tova s ukrivaneto na kilogrami dalech ne e nerazreshim problem syshto. Dostatychno e samo leglata ili shezlongite, na koito ljagat bolnite, da sa snabdeni s individualen kantar, kojto bezstrastno da otchita ne samo kolko

tezhi bolnijat v nachaloto i v kraja na dializata, no i kak proticha procesyt na svaljane na kilogramite po vreme na samata dializata.